

Hvorledes Varde Enge kom under Lunderup.

Af Overlærer J. Olsen i Varde.

JEG har saa ofte hørt tale om, at Grunden til, at de store Enge Østen for Byen ikke hører under Varde, hvilket jo var saa naturligt, men under den $\frac{1}{2}$ Mil Øst for Byen beliggende Herregaard Lunderup, skulde hidrøre fra en mindre hæderlig Færd fra Herren til Lunderups Side. Man fortæller nemlig, at samme Herre engang havde forstrakt Varde By med en Sum Penge, imod at denne Sum blev tilbagebetalt inden Kl. 12 en bestemt Dag. Vardenserne mødte ogsaa meget punktlig med Pengene, inden Klokken i Byen var 12; men paa Lunderup havde man for Tilfældets Skyld stillet Uret et Kvartér frem, saa da Varde Bys Udsendinge mødte med Pengene, var den Lunderup Klokke 10 Minutter over 12. Nu havde Herren til Lunderup, da han laante Varde den førnævnte Sum, stillet den Fordring, at han vilde have Engene i Pant, og hvis Pengene ikke var paa hans Bord den nævnte Dag, inden Klokken slog 12, saa var Engene hans. Og saadan gik det altsaa til, at Varde paa en lumpen og træsk Maade fra Lunderups Side gik tabt af sine store Enge i den brede Dal fra Varde op mod Nørholm paa

begge Sider af Varde Aa. Ja, saadan fortæller man Historien i Varde; men Sandheden er den, at Engene er kommen fra Varde til Lunderup paa en helt anden og fuldstændig ærlig Maade, hvilket jeg i det følgende skal søge at vise.

De, som mulig har læst nogle Afhandlinger, jeg for næsten 20 Aar siden skrev¹ om Varde By under de to svenske Krige i Midten af det 17de Aarhundrede, vil mindes en Mand ved Navn Stefan Nielsen, der spillede en vigtig Rolle i disse for Varde By saa strenge Tider. Denne Mand er rimeligvis født i Varde, hvor han allerede 1637 var Borger. Hans Broder, Hans Nielsen, var Skriver paa Fanø og en anden Broder, Peder, Foged i Norge. Samme Aar (1637) ægtede Stefan Nielsen Maren Nielsdatter, Datter af Niels Andersen paa Hebo og Hustru Anna Nielsdatter, der desuden havde flere Børn, nemlig Jens Nielsen Hebo, Raadmand i Varde, Anders, Præst i Tisted, og Niels, Ejer af Store Hebo², gift med Digterinden Elizabeth, Datter af Hr. Peder Klavsen Fanø i Aal. Stefan Nielsen blev Provstiskriver omtrent 1640 — en indbringende Post —, hvorved han fik Tilsyn med Kirkerne og deres Regnskaber. Dette Embede nedlagde han 1650 og er rimeligvis da bleven Raadmand. Nogle Aar efter blev han Borgmester. Som saadan var han meget virksom, thi Tiderne var onde. I 1657 skete det svenske Indfald, der udsugede Landet i høj Grad og Varde ikke mindst. Borgerne kunde tilsidst ingen Skatter betale, saa at Stefan maatte udrede mange af de Gaver, som de fjendtlige Officerer fordrede, hvorved mangt et Sølvbæger og andre Kostbarheder gik i Lø-

¹ I „Jydsk historisk-topografiske Samlinger“, 2. Række IV.

² Gaard i Janderup Sogn ved Varde.

bet. Han maatte bekoste Vognægter, udlevere sine Heste, bespise Hospitalets Lemmer og andre fattige med mere. Naturligvis opførte han disse Udgifter i sin Regnskabsbog for at faa dem godtgjorte i bedre Tider, andet havde han jo ikke at gøre.

Efter Krigen saa det sørgeligt ud. Byen var forarmet, Handelen knækket, og mange Borgere døde af Smitsot 1659. Studehandelen vilde ikke lykkes mere. 1660 sendte Byen et Parti Stude til Holland, men de kom nok tilbage igen; endnu 1663 blev 250 Stude ikke solgte. Skatterne kunde ikke blive betalte. 1665 kom saa en Korporal og 3 Ryttere til Byen for at inddrive dem, hvorfor Borgerskabet i sin fortvivlede Stilling besluttede at sende Stefan Nielsen og Klavs Glysing til København med et Andragende til Kongen om Skatternes „Forlindring“, hvilket dog ikke synes at have faaet noget heldigt Udfald. Paa Hjemvejen døde Stefan Nielsen i Roskilde.

Som Godtgørelse for denne Rejse er af Klavs Glysing skrevet følgende Regning:

Vognleje 13. Juni 1665 fra Varde til Snoghøj.....	2 Rdl.	„	Mk.
Bekostet over Medelfartsund.....	„	—	3 —
Fra Medelfart til Nyborg — Vognleje	3	—	2 —
Over Belt betalt	1	—	„ —
Fra Korsør til København — Vognleje	5	—	3 —
Min Fortæring fra Varde til København med Drikkepenge og andre Udgifter	5	—	„ —
Udi København anvendt og bekostet en Bog Papir	„	—	1 —
Sammesteds opvartet efter Beskeden udi 16 Uger selvtredje i vort Logement			

fortæret i Ugen 5 Rdl., hvoraf min Anpart	40 Rdl. „ Mk.
Drikkepenge	1 — „ —
Extra til Gangen.....	15 — „ —
For min daglige Umage og Besvær at forsømme sit Hus i 16 Uger á 3½ Rdl.	56 — „ —
Paa min Hjemfart fra København til Varde og Vognleje, som jeg alene har betalt (Stefan døde i Roskilde)..	10 — 3 —
Min Fortæring med Færgpenge	7 — 4 —
Og ellers udi København paa Kancelli og Skatkammer, som enhver kan eragte ¹	8 — 2 —
Med Betjentene udi Vinkælder paa adskillige Tider	4 — „ —
	<hr/>
	160 Rdl. 2 Mk.

Stefan Nielsens Lig førtes til Varde og begravedes i Nicolai Kirke, hvor hans Gravmæle opsattes. Han var 61 Aar, da han døde. Af hans Børn blev Anders Præst i Vejen, Peder Forpagter af Lunderup, Niels Borger i Varde; og som det synes, var der en anden Søn af samme Navn, der til Forskel fra denne tog Tilnavnet Krag. Af Døtrene ægtede én Jens Madsen Thorsen, Borger i Vejle, siden i Varde og derpaa Bonde i Hyllerslev; Maren ægtede Peder Nielsen, siden Ejer af Lunderup, og Anna ægtede Niels Nielsen, førnævntes Brodersøn, siden Ejer af Endrupholm.

¹ For at faa Adgang til Kongen maatte dengang hans Omgivelser altid have et Gratiale, især Oversekretæren, og dennes Betjente maatte vel trakteres for at gøre deres Herre velvillig stemt.

For at undersøge Byens Regnskaber og sørge for Gældens Afbetaling havde Kongen beskikket Jesper Vognsen til Østergaard og Henrik Juel til Lindbjerggaard, der d. 18. Decbr. 1666 endte deres Undersøgelse og forkastede en Mængde af Stefan Nielsens Fordringer. Efter Arvingernes Protest, idet disse be- raabte sig paa hans bekendte Ærlighed, traadte de sammen igen, og d. 28. Aug. 1672 bestemte de hans Fordring paa Byen til 893 Rdl. 2 Mk. Svingersønnerne Peder og Niels Nielsen afkøbte nu de andre Arvinger deres Del, og ved Udlæg 1677 fik de i Betaling 5 Enge ved Varde. Peder Nielsen, der havde en For- dring paa 330 Rdl., fik:

1) Tyreng, vurderet til 240 Rdl.	
2) Suderhave	50 —
3) Lille Svinemade	40 —
	<hr/>
	Tilsammen 330 Rdl.

Niels Nielsen, der havde en Fordring paa 560 Rdl., fik:

1) Store Svinemade .	340 Rdl. 2 Mk.
2) Bleghave	100 — " —
3) Holmeng	120 — " —
	<hr/>
	Tilsammen 560 Rdl. 2 Mk.

Peder Nielsen, der 1679 blev Ejer af Lunderup, forenede saaledes sine Enge med denne Gaard. Han købte ogsaa 1675 nogle Enge, der tilhørte Sognealte- ret i Ribe Domkirke, nemlig 5 Stykker i Kongenskær, store og lille Fogdens Eng for en halv Gaard i Ov- trup Sogn. Mester Klavses Enge købte han i 1677 af Niels Lassen i Kolding for 375 Sletdalere. Niels

Nielsen beholdt sine Enge, saalænge han levede, hvorpaa Sønnen Stefan Nielsen Ehrenfeld arvede dem; men da denne i Aaret 1718 tillige blev Ejer af Lunderup, lagdes ogsaa hans Enge ind under denne Gaard, og saaledes er det gaaet til, at Lunderup har faaet hele den store Engstrækning Østen for Varde.

Mikkelsgrande i Øster-Vamdrup.

Af Lærer J. H. Byriel i Øster-Vamdrup.

I Øster-Vamdrup har man for Skik at holde Mikkelsgrande; derved forstaas en Sammenkomst af Beboerne hvert Aar den sidste Lørdag før Mikkelsaften, og Grunden dertil er, at en Sum Penge, Lejen af nogle Stykker Fællesjord, uddeles i Forhold til Grundejernes Hartkorn; dog er det Sædvane, at af Ejendomme med under 1 Skp. Htk. faas ingen Andel.

Af Fællesjord er der tre Stykker. Det ene Stykke ligger lidt sydlig for Byen og kaldes *Lergravene*. I Jorddelingspapirerne af 1776 angives, at Lergravene skulde blive liggende som Fællesjord, og at Byens Grundejere skulde have Lov til at hente det Ler, de havde Brug for, paa Jordstykket. Efter at Leret saa omtrentlig var opbrugt, enedes Beboerne om at udleje Jorden og dele Indtægterne ved Mikkelsgrandet. Lergravene laa indtil for 12 Aar siden uindhegnede, men er nu indgærdede med Hegnstraad. Størrelsen er omtrent $1\frac{1}{2}$ Td. Land.

En Vej fra Øster-Vamdrup — Østerbygaard-Vejen fører forbi Lergravene mod Vest til Bollevad Enge ved Kongeaaen og skal være 8 Alen bred.